

DUNAJSKÉ LUHY

NATURA 2000

NATURA 2000 je názov sústavy chránených území členských krajín Európskej únie. Hlavným cieľom jej vytvorenia je zachovanie európskeho prírodného bohatstva – najvzácnejších a najohrozenejších biotopov¹ a druhov na území štátov EÚ.

Sústavu NATURA 2000 tvoria **chránené vtáčie územia** vyhlasované s cieľom ochrany vtáctva a **územia európskeho významu** s cieľom ochrany ostatných vzácných a ohrozených rastlinných a živočíšnych druhov a ich biotopov.

O zaradení územia do sústavy NATURA 2000 rozhoduje Európska komisia, ktorá územia vyberá z predložených návrhov jednotlivých členských krajín.

ÚZEMIE EURÓPSKEHO VÝZNAMU DUNAJSKÉ LUHY

Sútok ramennej sústavy so starým korytom Dunaja počas umelej záplavy

Identifikačný kód územia: SKUEV0090
Nadmorská výška: od 113 – 127,4 m n. m.
Rozloha: 4297,89 ha
Kraj: Trnavský

Okres: Dunajská Streda
Katastrálne územia: Mliečno, Dobrohošť, Rohovce, Kyselica, Vojka nad Dunajom, Bodíky, Baka, Gabčíkovo, Sap

¹ prírodný životný priestor charakterizovaný určitými vonkajšími podmienkami a súborom v ňom žijúcich organizmov (rastlín a živočíchov)

PRÍRODNÉ POMERY

PRÍRODNÉ POMERY

Územie sa nachádza na ľavom brehu rieky Dunaj v úseku od obce Dobrohošť až po sútok odpadového kanála so starým korytom Dunaja, na tzv. Malom Žitnom ostrove.

Geologické podložie je tvorené kvarternými štrkopieskovými riečnymi naplaveninami, ktoré v niektorých častiach dosahujú hĺbku až 350 m. Tieto naplaveniny sú bohato zásobené vodou z Dunaja, pričom tvoria prirodzenú akumulačnú nádrž a rezervoár pitnej vody, veľmi významný v celej strednej Európe.

Pre toto územie sú charakteristické lužné ekosystémy. Najvzácnejšou prírodnou hodnotou v území je ramenná sústava, ktorej ostrovy sú porastené popri topoľových monokultúrach aj zvyškami lužných lesov s prirodzeným drevinovým zložením. Dominujú tu porasty mäkkých a prechodných lužných lesov.

Mäkké lužné lesy

Ide o lesy označované aj ako vrbovo – topoľové lesy, ktoré sú rozšírené na miestach s pravidelnými a dlhšie trvajúcimi záplavami (2 až 3 týždne, minimálne 2 krát do roka). Hladina podzemnej vody je celoročne pomerne vysoká, klesá iba prechodne v suchších obdobiach. Pôda je v mäkkom luhu vlhká, obsahuje veľa živín, predovšetkým nitrátov. Porasty sú tvorené drevinami s mäkkým drevom, akými sú vrby, predovšetkým vrba biela (*Salix alba*), vrba krehká (*Salix fragilis*). Vrby prevládajú na jemnejších bahňitých usadeninách. Zriedkavejšie sa tu vyskytuje topoľ čierny (*Populus nigra*) – rozšírený na štrkových terasách a topoľ biely (*Populus alba*). Na brehoch sa môžeme často stretnúť s nepôvodným inváznym javorovcom jaseňolistým (*Negundo aceroides*). Z krov sa tu vyskytuje napr. baza čierna (*Sambucus nigra*) a čremcha strapcovitá (*Padus racemosa*). Po opadnutí jarných záplav sa prudko rozvíja bohatá vegetácia bylín a tráv. V neskoršom jarnom období je bežná bleduľa letná (*Leucocjum aestivum*), neskôr dominuje prhľava dvojdomá (*Urtica dioica*), kostihoj lekársky (*Symphytum officinale*), ostružina ožinová (*Rubus caesius*). V letnom období lianovité zárasty chmeľu obyčajného (*Humulus lupulus*) s ostatnými druhmi bylín a drevinou etážou tvoria husté zárasty, svojou atmosférou pripomínajúce tropické dažďové lesy.

Prechodné lužné lesy

Ide o luhy so zastúpením mäkkých i tvrdých lužných drevín, ako sú napríklad: dub letný (*Quercus robur*), jaseň úzkolistý (*Fraxinus angustifolia*), jaseň štíhly (*Fraxinus excelsior*), brest hrabolistý (*Ulmus minor*). Tieto lesné biotopy sa vyskytujú v okrajových zónach mäkkých luhov. Vzájomné zastúpenie drevín je závislé od mikroreliefu terénu a kolísania výšky hladiny podzemných vôd. Z drevín sa tu vyskytuje topoľ sivý (*Populus x canescens*), z krovín je častý svíb krvavý (*Swida sanguinea*).

Kunka červenobruchá (*Bombina bombina*)
– pohľad na brušnú časť jej tela »

Rosnička zelená (*Hyla arborea*)

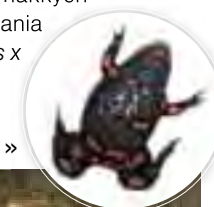
Ropucha zelená (*Bufo viridis*)

Skokan štíhly (*Rana dalmatina*)

Jedno z malých ramien pri Brodíčko

Brehové porasty s kulisou šľachtených topoľových monokultúr

Lužný les pri Vojke nad Dunajom

Bohatá je aj fauna lužných lesov. Z mäkkýšov je bežný slimák škvrnitý (*Ariantha arbustorum*), z oboživelníkov napr. rosnička zelená (*Hyla arborea*), skokan štíhly (*Rana dalmatina*), v periodicky zaplavovaných depresiách na jar zaujme hlasom kunka obyčajná (*Bombina bombina*). Z európsky významných druhov oboživelníkov sa tu vyskytuje napr. mlok dunajský (*Triturus dobrogicus*).

Bohaté je zastúpenie vtákov. Volavka popolavá (*Ardea cinerea*) a bocian čierny (*Ciconia nigra*) často lovia potravu v lesných ramienkach a povodňových depresiách. V rozložitých korunách topola čierneho a vrb máva v mimohniezdnom období nocoviská kormorán veľký (*Phalacrocorax carbo*). Vysoko v korunách stromov, v tichých a odlahých lesných porastoch, hniezdi vzácné kráľ dunajského lužného lesa – orliak morský (*Haliaeetus albicilla*). Zo sov si pozornosť zasluguje sova lesná (*Strix aluco*), ktorá často hniezdi v búľtavých vrbach. Z dŕľovcov je typickým hniezdičom dŕeľ prostredný (*Dendrocopos medius*). Významné je zastúpenie hniezdiacich druhov spevavcov, pričom mnohé sú viazané na staré lesné porasty v štádiu rozpadu, s bohatým zastúpením rôznych dutín v starých stromoch, často už len v torzách kmeňov. Priemerná hustota hniezdiaceho spoločenstva vtákov môže byť v mäkkom lužnom lese v štádiu rozpadu až 159 párov na 10 hektárov (NPR Ostrov orliaka morského, roky 1993 – 1997), pričom v danom lesnom type môže hniezdiť až 34 vtáčích druhov. V porastoch monokultúr šľachtených topoľov je nižšia hustota hniezdného spoločenstva a tiež nižšie zastúpenie hniezdičov, predovšetkým viazaných na dutiny. Zo spevavcov zaujímavými hniezdičmi je napr. syrkorka hôrna (*Parus montanus*), syrkorka lesklohľavá (*Parus palustris*), kôrovník krátkoprstý (*Certhia brachydactyla*), ktorý je spoločne s muchárom sivým (*Muscicapa striata*) viazaný na polodutiny. Najvzácnejším spevavcom spomedzi dutinových hniezdičov je v súčasnosti prudko ustupujúci žltouchvosť lesný (*Phoenicurus phoenicurus*), hniezdiaci v starých luhoch v štádiu rozpadu. V takýchto porastoch hniezdi i populácia európsky významného druhu – muchárika bielokrkeho (*Ficedula albicollis*).

Z cicavcov je zaujímavý výskyt napr. veverice lesnej (*Sciurus vulgaris*) a drobných myšovitých hlodavcov – ryšaviek (rod *Apodemus*). V ostricových depresiách sa vzácnne vyskytuje glaciálny relikt – hraboš severský (*Microtus oeconomus*). V bahnitých depresiách sa radi zdržiavajú svine divé (*Sus scropha*) a jeleň obyčajný (*Cervus elaphus*). Z netopierov sa tu vyskytuje napr. najmenší európsky druh netopiera – večernica malá (*Pipistrellus pipistrellus*), obývajúca stromové dutiny. V predmetnom území sa v ostatnom čase rozšíril bobor vodný (*Castor fiber*). Je to európsky významný druh, podobne ako vydra riečna (*Lutra lutra*), ktorá sa tu tiež vyskytuje. V starých lužných lesoch sa vyskytuje lokálne i populácia európsky významného druhu – plocháča červeného (*Cucujus cinnaberinus*) a roháča (*Lucanus cervus*).

Systém agradačných valov a akumuláčnych depresii s hustou sieťou riečnych ramien s prevahou sedimentačnej akumulácie, ktorého základ vznikol ešte pred zásahmi do prírodného hydrologického režimu Dunaja, podnietil vytvorenie základných prírodných hodnôt tohto územia ramennej sústavy. Takto vytvorená ramenná sústava sa zachovala iba sčasti a to predovšetkým v úseku od Dobrohošte po Sap, ale aj napriek tomu patrí k najväčším vnútrozemským riečnym deltam v Európe. Samotný Dunaj, ako aj jeho ramenný systém, obýva veľké množstvo rýb, medzi nimi aj druhy európskeho významu: hlaváč bieloplutvý (*Cottus gobio*), hlavátka podunajská (*Hucho*)

Technické objekty na hati VD Gabčíkovo

Nápuštný objekt Dobrohošť

hucho), kolok vretenovitý (*Zingel streber*), hrebenačka vysoká (*Gymnocephalus baloni*), býčko (*Proterorhinus marmoratus*), plž zlatistý (*Sabanejewia aurata*), lopatka dúhová (*Rhodeus sericeus amarus*), hrúz fúzatý (*Gobio uranoscopus*), hrúz Kesslerov (*Gobio kessleri*), hrúz bieloplutvý (*Gobio albipinnatus*).

Z hľadiska rýb, význam ramenného systému spočíva v tom, že na zaplavovaných miestach sa vytvára možnosť na neresenie viacerých druhov. Žiaľ, aj táto funkcia ramenného systému je v dnešnej dobe značne obmedzovaná.

^ Jedna z prelievaných prehrádzok tvoriacich bariéru pre vodné živočíchy

^ Bariéra prehrádzok

NEGATÍVNE VPLYVY

Vybudovaním VD Gabčíkovo sa porušila prirodzená dynamika záplav na väčšine územia v tejto ramennej sústave. Ich ekologický účinok má čiastočne nahradiť technické riešenie, (náhradný vodný dotačný systém), spočívajúce v riadenom napúšťaní ramien vodou z prírodného kanála odberným objektom v Dobrohošti v závislosti od prietokov v koryte Dunaja. Toto technické riešenie, ktoré bolo vybudované na časti územia, rozdelilo celý ramenný systém na tzv. línie, ktoré mimo obdobia umelých záplav pôsobia ako bariéry neprekonateľné pre ryby. V tejto časti sa výrazne zmenil aj vodný režim ramien, zhoršili sa životné podmienky vodných organizmov a ramená sa začali zanášať sedimentmi, kým dolná časť, bez náhradného dotačného systému, trpí nedostatkom vody.

Tento náhradný vodný dotačný systém umožňuje vytvárať umelé záplavy, ale ekologický účinok týchto záplav, ako hlavného predpokladu dlhodobej existencie lužných ekosystémov, nie je schopný nahradiť prirodzené záplavy ani čo do kvality (dynamika), ani čo do kvantity (množstvo vody).

Ďalším z negatívnych faktorov ohrozujúcich biotopy a na ne naviazané živočíchy je lesné hospodárstvo so svojou snahou ekonomicky zhodnotiť každý kúsok plochy. Kôli tomu z územia miznú aj posledné zvyšky starých lužných lesov vo fáze prirodzeného rozpadu a obnovy. Tieto staré porasty sú nahradzované v lepšom prípade domácimi druhmi drevín, v horšom prípade monokultúrami šľachtených topoľov. K tomu treba pripočítať aj negatívne pôsobenie obnovných ťažieb a iných lesníckych zásahov v hniezdnom období, zahŕňanie lesných ramienok a nahŕňanie pŕňov a drevných zvyškov po ťažbe do dunajských ramien a depresii, ako aj enormné rozširovanie invázných druhov bylín, ktoré sú u nás nepôvodné, ako zlatobyľ obrovská (*Solidago gigantea*), astra novobelgická (*Aster novi-belgii*), netýkavka žľaznatá (*Impatiens glandulifera*). Ich šíreniu výrazne napomáhajú lesohospodárske aktivity, predovšetkým celoplošná príprava pôdy pred zalesňovaním šľachtenými topoľmi.

Negatívny vplyv má aj živelná rekreačná činnosť, najmä rozširovanie nelegálnej stavebnej činnosti na ramenách i vedľa nich a prejazdy motorových vozidiel po lesných cestách i mimo nich.

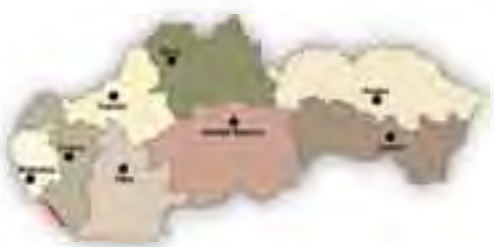
Orliak morský (*Haliaeetus albicilla*)

Lyska čierna (*Fulica atra*)

Hlaváč bieloplutvý (*Cottus Gobio*)

LEGENDA:
 SKUEV0090 Dunajské luhy

Liska čierna (*Fulica atra*) s mláďatami na dunajskom ramene

OCHRANA ÚZEMIA

Územie je súčasťou Chránenej krajiny Dunajské luhy. V súčasnosti takmer na celom území platí druhý stupeň ochrany. Výnimku tvoria plochy a ochranné pásma dvoch maloplošných chránených území a to NPR Ostrov orliaka morského a PP Kráľovská lúka, ktoré sa nachádzajú v 5., 4. a sčasti v 3. stupni ochrany. Svojou výmerou 86,45 ha však predstavujú iba zanedbateľnú časť z celého územia. ÚEV Dunajské luhy je aj súčasťou územia zaradeného do zoznamu mokradí majúci medzinárodný význam v rámci tzv. Ramsarskej konvencie (medzinárodne významná ramsarská lokalita Dunajské luhy).

Každé územie európskeho významu sa po schválení Národného zoznamu navrhovaných ÚEV vládou SR (17. 3. 2004) považuje za chránené územie. Je to štádium tzv. **predbežnej ochrany**, ktorej cieľom je zabezpečiť, aby sa stav európsky významných druhov a biotopov v území nezhoršoval. Toto obdobie môže trvať až 9 rokov, pričom počas prvých 3 rokov je národný zoznam posudzovaný v Európskej komisii a dochádza k definitívnemu výberu územia do sústavy NATURA 2000 a do maximálne ďalších 6 rokov dôjde k vyhláseniu územia. Predbežná ochrana je realizovaná prostredníctvom stupňov ochrany uvedených v národnom zozname.

Podrobný zoznam parciel so zaradením k príslušnému stupňu ochrany pre ÚEV Dunajské luhy, ako aj všetky ďalšie informácie o sústave NATURA 2000 na Slovensku nájdete na www.sopsr.sk/natura.

Stupne ochrany. Podľa zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny je územná ochrana na Slovensku diferencovaná podľa stupňov ochrany. Najmenšie obmedzenia v prospech ochrany prírody predstavuje 1. stupeň (platí na celom území SR), najprísnejší je 5. stupeň (o. i. zahŕňa zákaz pohybu mimo vyznačených turistických chodníkov, zberu plodov a rušenia pokoja v záujme prítomných živočíchov a samozrejme vylučuje hospodársku činnosť). V prípade zónovania územia, jednotlivým zónam zodpovedajú príslušné stupne ochrany (zóna A = 5. stupeň, zóna B = 4. stupeň, zóna C = 3. stupeň, zóna D = 2. stupeň. 1. stupeň nemá pridelenú zónu).

Šulianske jazero v čase záplav

STAROSTLIVOSŤ O ÚZEMIE

Vodné hospodárstvo

Princípy starostlivosti o územie budú súčasťou základného dokumentu ochrany prírody a krajiny, v programe starostlivosti. V súčasnosti sú spracované iba niektoré časti tohto dokumentu. Základným predpokladom pre všetky ďalšie opatrenia smerujúce k zachovaniu priaznivého stavu lužných ekosystémov je obnovenie prirodzeného hydrologického režimu v inundačnom území Dunaja. Súčasný náhradný dotačný vodný systém sa dá zlepšovať technickými opatreniami, ale konečné riešenie vidíme v jeho nahradení za taký, ktorý by spĺňal požiadavky ochrany prírody smerujúce k zachovaniu lužných biotopov.

Lesné hospodárstvo

V platnom lesnom hospodárskom pláne sú uplatnené všetky environmentálne požiadavky dosiahnuteľné za daného legislatívneho stavu a spoločenského vývoja. Žiaľ, ani tieto opatrenia prijaté počas schvaľovacieho procesu LHP, nestačia na uplatnenie prijateľných zásad lesného hospodárenia v tomto jedinečnom území z pohľadu ochrany prírody. Nevyhnutné je také zónovanie územia, ktoré by umožňovalo zachovať väčšie plochy lesov až do fázy rozpadu a následnej prirodzenej obnovy pôvodnými druhmi a dosiahnuť priaznivý stav týchto lesných biotopov. K tomuto je potrebné zachovať pobrežné porasty okolo ramien tvorené domácimi druhmi drevín, ponechať ich na prirodzený vývoj a v ostatných porastoch uplatňovať šetrné spôsoby hospodárenia.

Rekreačná činnosť

Potrebné je dosiahnuť takú dohodu s vlastníkmi pozemkov v území, ktorá by umožňovala usmernenie rekreačnej činnosti tak, aby najvzácnejšie časti územia boli od príliš veľkej exploatácie ušetrené. Z tohto pohľadu je veľmi dôležité vytváranie nárazníkových zón okolo jadrových území, ako i vedenie oficiálnych vodných, peších a cyklistických turistických trás mimo nich. Je potrebné, aby sa stavebná činnosť zameraná na výstavbu chát a iných rekreačných objektov realizovala iba v rámci vytypovaných lokalít a za dodržania vopred dohodnutých podmienok.

ZOZNAM BIOTOPOV EURÓPSKEHO VÝZNAMU V ÚZEMÍ

Typ biotopu **Kód NATURA 2000**
(* prioritné biotopy)

Sladkovodné biotopy

Prirodzené eutrofné a mezotrofné stojaté vody s vegetáciou plávajúcich a/alebo ponorených cievnatých rastlín typu *Magnopotamion* alebo *Hydrocharition* 3150
Rieky s bahňitými až piesočnatými brehmi s vegetáciou zväzov *Chenopodionrubri* p.p. a *Bidentition* p.p. 3270

Prirodzené a poloprirodzené travinno-bylinné biotopy

Suchomilné travinno-bylinné a krovinné porasty na vápnom podloží (*dôležité stanovištia *Orchidaceae*) 6210*
Vlhkomilné vysokobylinné lemové spoločenstvá na poriečnych nivách od nížin do alpínskeho stupňa 6430

Lesné biotopy

Lužné vrbovo-topoľové a jelšové lesy 91E0*
Lužné dubovo-brestovo-jaseňové lesy okolo nížinných riek 91F0

Mäkký lužný les – lokalita „Hajóšok“ je významným útočiskom vtáctva

ZOZNAM DRUHOV EURÓPSKEHO VÝZNAMU V ÚZEMÍ

Skupina **Vedecký názov**
Slovenský názov (* prioritné druhy)

Vyššie rastliny

zeler plazivý *Apium repens*

Mäkkýše

pimprlík bruškatý *Vertigo moulinsiana*

Chrobáky

roháč obyčajný *Lucanus cervus*
plocháč červený *Cucujus cinnaberinus*

Ryby

šablľa krivočiara *Pelecus cultratus*
boleň dravý *Aspius aspius*
píž severný *Cobitis taenia*
hlaváč bieloplutvý *Cottus gobio*
hrúz bieloplutvý *Gobio albipinnatus*
hrúz Kesslerer *Gobio kessleri*
hrúz fúzatý *Gobio uranoscopus*
hrebenačka vysoká *Gymnocephalus baloni*
hrebenačka pásavá *Gymnocephalus schraetzer*
čik európsky *Misgurnus fossilis*
lopatka dúhová *Rhodeus sericeus amarus*
plotica lesklá *Rutilus pigus*
píž zlatistý (vrchovský) *Sabanejewia aurata*
kolok vretenovitý *Zingel streber*
kolok veľký *Zingel zingel*
hlavátka podunajská *Hucho hucho*

Obojživelníky

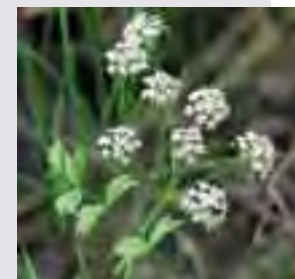
kunka červenobruchá *Bombina bombina*
mlok dunajský *Triturus dobrogicus*

Cicavce – šelmy

vydra riečna *Lutra lutra*

Cicavce – hlodavce

bobor vodný *Castor fiber*
hraboš severský panónsky **Microtus oeconomus mehelyi*

Zeler plazivý
(*Apium repens*)

Lopatka dúhová
(*Rhodeus sericeus amarus*)

Kunka červenobruchá
(*Bombina bombina*)

Mlok dunajský
(*Triturus dobrogicus*)

Čik európsky (*Misgurnus fossilis*)

Bobor vodný (*Castor fiber*)

KONTAKTNÉ ADRESY

ISBN 978-80-89310-38-8

Štátna ochrana prírody SR
Správa CHKO Dunajské luhy
Korzo Bélu Bartóka 789/3
929 01 Dunajská Streda
tel.: 031 551 62 29
fax: 031 551 62 29

www.sopsr.sk/natura

Autori fotografií: © D. Dítě, © A. Fekete, © J. Hajdu, © G. Izsák, © J. Kautman, © J. Lengyel, © J. Májsky,
© M. Maňúr, © D. Valachovič, © I. Vincze
Odborný text: Správa CHKO Dunajské luhy

Tento informačný materiál vydala ŠOP SR v rámci projektu Optimalizácia komunikácie a informovania
o chránených územiach zaradených do sústavy Natura 2000, ktorý je spolufinancovaný Európskou úniou.

Foto na obálke:

predná strana – dunajské rameno – Bodíky, staré koryto Dunaja, rodinka lisky čiernej (Fulica atra), vydra riečna (Lutra lutra)

zadná strana – sútok ramennej sústavy so starým korytom Dunaja pri Gabčíkove

